

regnes forf.s originale bidrag til belysning af Katharina II.s uddannelsespolitik og holdning til bondespørgsmålet.

Som en veldokumenteret og problemorienteret syntese tåler denne imponerende bog sammenligning med Reinhard Wittrams tobindsværk fra 1964 om Peter den Stores regeringstid. Den vil nok blive hurtigere forældet end Wittrams. For trods den hastigt voksende interesse, ikke mindst i den angelsachsiske historikerverden, er Katharina II.s regeringstid stadig langt svagere udforsket end Peter den Stores. Men der vil alligevel gå mange år, før man kan komme uden om at konsultere Isabel de Madariaga, når man skal beskæftige sig seriøst med Ruslands historie 1762-96.

Hans Bagger

Henri Troyat: Alexandre Ier. Le Sphinx du Nord. Paris, Flammarion 1981. 467 s. 169,50 kr.

Den store kender af russisk litteratur og historie, Henri Troyat, der har skrevet monografier om Dostojevski, Puskhin, Tolstoi, Peter den Store og Katarina II, har udsendt et nyt arbejde om Alexander I. Bogen bygger på et meget bredt grundlag af trykte kilder og litteratur, herunder også litteratur på russisk. De klassiske biografier af Alexander I, skrevet af Schilder, Grunwald og Paléologue, er blevet kraftigt udnyttet; således har Troyat også »lånt« sin titel fra Paléologue. Troyat godtager uden forbehold de grundlæggende synspunkter på perioden 1803-13 som Tolstoi anlægger i »Krig og Fred«. Det gælder f.eks. beskrivelsen af adelens liv og af miljøet omkring hoffet, og det gælder vurderingen af den militære strategi under felttoget i 1812. Bogen er fuld af farve og skrevet i en livfuld stil. Men den savner ganske originalitet.

Emanuel Halicz

NYESTE TID

R. F. Leslie (ed.): The History of Poland since 1863. Cambridge University Press 1980. xii + 494 s.

De seneste års dramatiske begivenheder i Polen har naturligvis vakt en meget betydelig interesse for landet og dets historie. Selv om det vel altid er nyttigt at kende noget til et lands historie for at forstå samtiden, må det i tilfældet Polen siges at være en absolut nødvendighed, fordi der næppe er noget andet land, hvor den historiske bevidsthed er så udbredt, og hvor historiske argumenter bruges og misbruges i den politiske debat som netop i Polen.

Litteraturen om Polens historie på vestlige sprog er ganske omfattende, men det drejer sig oftest om enten oversigtsværker uden mere dybtgående analyser og dokumentation eller om afhandlinger vedrørende specielle emner eller begivenheder. Det må endvidere konstateres, at de eksisterende bøger om Polens historie før 1939 er ved at være forældede, medens til gengæld historieskrivningen om tiden efter 1945 meget ofte er stærkt tendentiøs og ensidig, enten fordømmende eller rosende. Derimod foreligger der en hel række videnskabeligt værdifulde monografier og kildeudgaver om Polen under 2. verdenskrig.

Disse savn imødekommes i betydelig udstrækning af et samleværk af fire fremtrædende engelske specialister. Hovedredaktøren, R. F. Leslie behandler perioden fra 1863 til 1914.

Han har tidligere skrevet nogle værdifulde afhandlinger om opstandene i 1830 og 1863. Mellemkrigsperioden beskrives af Antony Poloński, der har skrevet en stor bog om samme emne. Jan Ciechanowski deltog som ung i opstanden i Warszawa 1944. Han er forfatter til den bedste monografi om dette emne, og hans bidrag til samleværket er de tragiske og dramatiske år i Polens historie fra 1939 til den kommunistiske magtovertagelse i 1948. I modsætning til de øvrige er Z. A. Pelczyński, der har påtaget sig opgaven at skrive afsnittet om tiden indtil foråret 1978, ikke historiker men political-scientist i Oxford.

Det er absolut rimeligt at dele bogen op i sådanne kronologiske afsnit, men opdelingen har unægtelig den pris, at gennemgående emner i den polske historie ikke rigtigt kommer frem, medens til gengæld begivenhedernes historie i mange kapitler dominerer. Jeg skal her blot pege på det helt fundamentale økonomiske problem i Polens nyere historie, nemlig den manglende udvikling af landbruget, som nok omtales i de enkelte afsnit, men hvor læserne ikke får problemet præsenteret i et længere perspektiv. Det samme gælder jødeproblemerne, hvor forfatterne gør opmærksom på og fordømmer de skiftende bølger af anti-semitisme, men den dybere baggrund herfor kommer ikke frem. Et sammenfattende eller konkluderende afsnit kunne også passende have behandlet det absolut dominerende samfundsproblem i hele Polens historie efter 1863: At det kun i meget få og korte perioder (1945-46, 1956-57 og 1970-71) lykkedes at skabe blot nogen consensus mellem de regerende og befolkningen. Men et sådant afsnit mangler desværre.

Uden at gå i detaljer med de enkelte afsnit, skal jeg fremhæve Jan Ciechanowskis afsnit om Polen under 2. verdenskrig som meget læseværdigt. Han søger helt bevidst at være objektiv og upartisk, hvad der principielt jo er rosværdigt. Men han bliver i sin fremstilling undertiden så værdi-neutral i bedømmelsen af begivenhederne, at det virker pinligt. Således bruger han kun 4 linier på de sovjetiske myndigheders henrettelse af ca. 10.000 polske officerer i Katyn i 1941, og den polske London-regerings spagfærdige anmodning til Røde Kors om en undersøgelse benyttes til at understrege regeringens helt urealistiske politik. Den samme mangel på forståelse for emotionelle og psykologiske reaktioner hos beslutningstagerne viser sig i Ciechanowskis vurdering af baggrunden for Warszawa-opstanden i august 1944, som han karakteriserer som et politisk eventyr. Det er nemt at være bagklog.

Z. A. Pelczyńskis behandling af perioden 1949-78 er aldeles fortræffelig. I højere grad end de øvrige forfattere har han formået at integrere den politiske og økonomiske historie med det sidste aspekt udførligt dokumenteret fra talrige kun vanskeligt tilgængelige kilder. Noget påfaldende er hans beundring for Gomulka, som ellers ikke har fået megen anerkendelse for sine gerninger i de sidste år af sin regeringstid. Det kan ligeledes undre, at der ikke ofres bare lidt plads på at beskrive den entusiasme, hvormed de polske byer blev genopbygget i de vanskelige år efter krigen.

Pelczyński afslutter bogen med en udmærket analyse af den økonomiske politik foretaget under Giereks ledelse i årene efter 1970, som ganske vist gav enorme positive resultater med hensyn til såvel investeringer som levestandard, men som vendte lige så brat omkring 1975 med det internationale konjunkturomsving, og derved skabte den direkte baggrund for de senere meget alvorlige økonomiske, politiske og sociale spændinger.

Til slut må bemærkes, at denne ellers så fortræffelige bog lider af én alvorlig svaghed. Den er nok forsynet med en selektiv bibliografi, men denne medtager kun nyere bøger og kun bøger på engelsk. I bogens noter er der nok henvisninger til litteratur og kilder på polsk, men disse titler gengives ikke i bibliografien, hvad der unægtelig vanskeliggør bogens anvendelse som håndbog. Det forekommer mærkeligt, at man i en bog på næsten 500 sider ikke har kunnet ofre de 5 sider, en fuldstændig bibliografi ville have kostet.

Karl-Erik Frandsen